

**Põllumeeste ühistu KEVILI pöördumine seoses
keeruliste oludega taimekasvatusektoris**

Lugupeetud Hr Hendrik Johannes Terras

Vabariigi Valitsus kinnitas 14.08.2025 korraldusega, et Eestis esinesid tänavu aprillist juulini tavapärasest oluliselt ebasoodsamad ilmastikutingimused, mis mõjutavad negatiivselt tervet põllumajandussektorit. Tunnustame Vabariigi Valitsust olukorda teadvustamast ning ühiskonnale ja põllumajandussaaduste väärtusahela partneritele sõnumi saatmise eest.

Põllumeeste Ühistu KEVILI on Eesti suurim taimekasvatajate tulundusühistu, mis koondab 199 ettevõtet, kelle kasutuses on ligi 100 000 hektarit Eesti haritavast maast, st ligi veerand kogu Eesti teravilja- ja rapsi kasvupinnast. Lisas on KEVILI Eestis suurusel teine teravilja ja rapsi kokkuostja, ligi 28%-se turuosaga. Seeläbi on KEVILI-il terviklik ülevaade Eesti taimekasvatusektori hetkeolukorrast ja väljakutsetest, mis on viimaste aastatega süvenenud.

Käesolev taimekasvatuse hooaeg on kujunenud väga keeruliseks. Alates maikuust on sademete hulk püsinud pikaajalisest keskmisest 25–50% kõrgem, mis on kaasa toonud püsiva liigniiskuse, põldude üleujutused ja taimehaiguste leviku. Lisaks korduvad öökülmad ja rahehood, mis kõik on viinud selleni, et suure saagi ootus on kulmineerinud hoopis vilja saagikuse ja kvaliteedi langusega. Saagikoristuse hooaeg on tänaseks suuresti ühel pool ning kuigi üle Eesti valitsesid vägagi erinevad tingimused, siis on tulemused suures osas murettekitavad.

Koristusperiood venis, põllumajandustootjad ei pääsenud tehnikaga põllule ja osaliselt jäi saak koristamata. Keskkonnaagentuuri andmetel puudusid augustis päevad, mil Eestis üldse sademeid poleks registreeritud. Talinisu keskmine saagikus jäi mitmel pool 3,8–4,5 t/ha tasemele, mis ei kata tootmiskulusid (vajalik 5–6 t/ha). Tavapäraselt on keskmine talinisu saagikus olnud ligi 5,5–6 t/ha, ligi 30% saagikuse langus ei kata põllul tehtud kulusid.

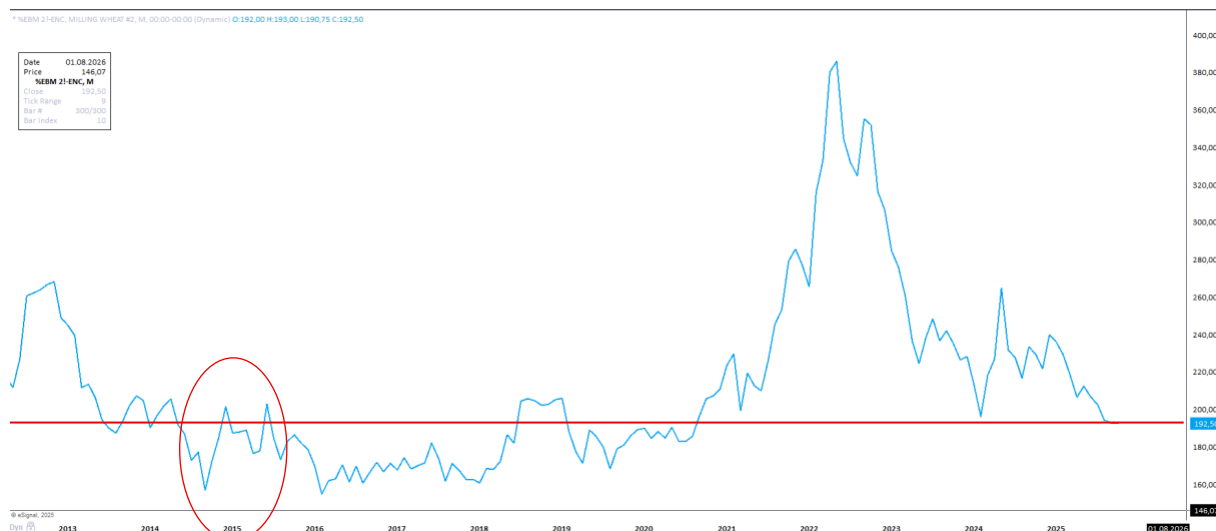
Herne koristus ebaõnnestus paljudes piirkondades. KEVILI andmetel jäi tugevate vihmade ja sademete rohke perioodi tõttu kuni 30% herne pinnast koristamata ning keskmine saagikus jääb 1,2–1,4 t/ha juurde, mis muidu on keskmiselt olnud 2,2–2,5 t/ha. Statistikaameti esialgsetel andmetel¹ on 2025. aasta põldherne keskmine saagikus 1,3 t/ha, mis on võrreldes 2024. aastaga vähenenud koguni 45%. Hinnanguliselt on herne saagikuse langusest Eesti kohta saamata jääv tuli ligikaudu 15 miljonit eurot. Põldoa ja teiste kaunviljade puhul esines samuti olulist saagilangust, mille puhul on hinnanguline saamata jääv tulu ligikaudu 2 miljonit eurot.

¹ Statistikaamet PM0281

Langes ka teravilja kvaliteet. Kui tavapäraselt on toidunisu osakaal 70–75%, siis tänavu vaid 30–35%, mis vähendab märkimisväärselt tootjate tulusid. Toidunisu puhul on 1. kategooria hind keskmiselt 205 eurot tonn, siis söödanisu hind on keskmiselt 170 eurot tonn. Lisaks ei vasta 25–30% teraviljast isegi söödavilja kvaliteedile, mis on omakorda väljakutse, kuidas sellise kvaliteediga vilja väärindada. Täiendavalt rakendub sellisele viljale ka söödaviljast madalam hind (umbes 5 kuni 8 eurot tonni kohta väiksem hind). Lisaks on Eesti siseturul märkimisväärne söödavilja nõudluse vähenemine (sigade aafrika katku mõju). Eestis on teravilja kvaliteedilanguse tõttu saamata jäänud tulu hinnanguliselt 8–10,6 miljonit eurot.

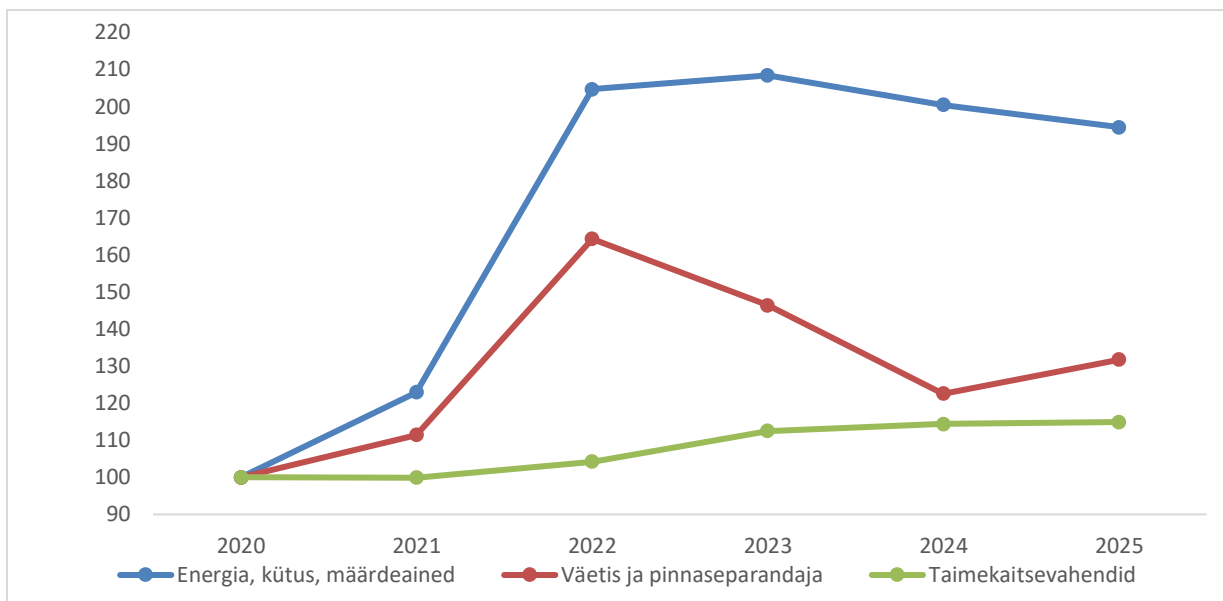
Liigniiske aasta tõttu on tootjatel ka suuremad kuivatamise kulud, kui tavapäraselt on koristushooaja keskmine niiske vilja niiskus 17–18%, siis sellel aastal on tulnud kuivatada keskmiselt 6–7% niiskemat vilja. See tõstab kuivatamise kulusid umbes lisa 8 kuni 9 eurot tonni kohta. Eesti saagi mõistes toob see kaasa hinnanguliselt 14–15 miljonit eurot lisakulusid.

Kogutud andmete põhjal on taimekasvatuse sektori esialgne hinnanguline põllukultuuride kahju üle 40 miljoni euro, millele lisanduvad veel tulupuudujäägist tekkinud kahjud. Ministeeriumi hinnangul küündivad taimekasvatuse sektori kahjud kokku üle 113 miljoni euro. Tegemist on sektorile kolmanda järjestikkuse kahjumiliku aastaga, mida muudab veelgi keerulisemaks viljahindade madal tase – teravilja hind on täna samal tasemel kui 10 aastat tagasi (joonis 1).

Joonis 1. Nisu jooksevhinnad 2012-2025

Samas sisendite hinnad aga järjest kasvavad. 2022. aasta alguses toimunud hinnatõusu järgselt ei ole sisendite hinnad endisele tasemele langenud, vaid on püsinud stabiilselt kõrgemal 2020. aasta tasemest (joonis 2).

Joonis 2. Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks, 2020 = 100. Statistikaamet IA 1492

Majanduslikku olukorda süvendab sektori suur laenukoormus, mis ulatub 70%-ni käibest (ettevõtluses tavapärane 30%) ning viimase kolme kahjumliku aasta tulemusena on oluliselt vähenenud ettevõtete investeerimisvõimekus. Eesti Panga andmetel on põllumajanduse lisandväärtus viimase 6 aasta jooksul vähenenud murettekitavalt 52%. Taimekasvatuse sektori toimetulek on tõsiselt ohus, mis mõjutab oluliselt nii Eesti toidujulgeolekut, väärtusahelate toimimist kui ka ekspordipotentsiaali.

Arvestades olukorra ulatust ja naaberriikide kogemusi, teeme ettepaneku rakendada järgmisi leevendusmeetmeid:

1. **Ettepanek rakendada erakorraline toetusmeede ebasoodsatest ilmastikutingimustest põhjustatud majandusliku kahju hüvitamiseks.** Täname ministrit ja ministeeriumi pingutuste eest, et küsida põllumajandustootjatele olukorra leevendamiseks raha Euroopa Liidu kriisireservist. Olukorras, kus tootjad seisavad silmitsi kolmanda järjestikkuse kahjumliku aastaga ja ohus on ettevõtete toimetulek, peame vajalikuks kasutada võimalust rakendada kriisireservist eraldatud toetusele kuni 200%-ist kaasfinantseeringut. Eelnevate kogemuste põhjal on kriisireservi toetus ligikaudu 5% hinnangulistest kahjudest (st võimalik eraldatav summa 5,65 miljonit eurot kui üles antud kahjude ulatus 113 miljonit eurot). See tähendaks riigile 10 miljoni euro eraldamist, mis kokku looks 15 miljoni suuruse kriisifondi sektorile kahjude hüvitamiseks. Kutsume ministeeriumi võtma meetmeid riigipoolse kaasfinantseeringu eraldamiseks, et säilitada Eesti taimekasvatuse sektori elujõulisus.
2. **Ettepanek leevendada põllumajandustoetuste tingimuslikkuse süsteemi nõudeid.** Sarnaselt Lätile võimaldada ajutisi ja vajaduspõhiseid erandeid tingimuslikkuse külvikorra ja talvise taimkatte nõuetes, vältimaks põhjendamatuid sanktsioone ja toetuste vähendamist. Tänavune liigniiskus on raskendanud nii saagi koristust kui ka taliviljade külvi ning kõige rohkem kannatada saanud tootjad on valiku ees, kus nad peavad täitma regulatiivseid nõudeid majandusliku kahju hinnaga. Paindlik lähenemine võimaldab põllumeestel valida alternatiivseid lahendusi või teisi majanduslikult otstarbekamaid kultuure. Teeme ettepaneku võimaldada erandeid tingimuslikkuse nõuete täitmisest, mis on tingitud ebasoodsatest

ilmastikuoludest. Peame oluliseks paindlikku ja lihtsustatud lähenemist väärarvatu jõu tõlgendamisel ja tõendamisel. Selleks sobivad näiteks Iva äpi fotod ning ilmastikuteenistuse ja põllumajandustootjate ilmajaamade andmed.

3. **Ettepanek keskkonnainvesteeringumeetme tegevuste elluviimise tähtaegade pikendamiseks.** Tekkinud keeruline olukord on vähendanud põllumajandustootjate investeeringuvõimekust. Samas on 13. oktoobril 2025 avanemas taotlusvoor „Põllumajandusettevõtja keskkonna- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamise investeeringutoetus“. Selleks, et võimaldada ettevõtetel siiski oma planeeritud investeeringuid ellu viia, teeme ettepaneku pikendada tegevuste elluviimise tähtaega kahelt aastalt kolmele aastale. See annab ettevõtjatele vajaliku paindlikkuse investeeringu tegemise ajatamiseks ning tegevuste ellu viimiseks.
4. **Ettepanek Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) põllumajandusmaa kapitalirendi meetme vajaduspõhise eelarve tõstmiseks.** MES põllumajandusmaa kapitalirendi meede on ettevõtjatele hea tööriist käibevahendite puuduse leevendamisel ja vajalike investeeringute tegemisel. Meile teadaolevalt on meetme 20 miljoni euro suurusest kogueelarvest tänaseks pool ära kasutatud. Arvestades, et reaalne vajadus meetme kasutamise järgi selgub hilissügisel, kui ettevõtetel kuhjuvad kohustused ja rahavooprobleemid, teeme ettepaneku luua valmidus eelarve vajaduspõhiseks suurendamiseks. See võimaldaks tagada, et sektoril säilib juurdepääs paindlikule finantsinstrumendile, vältides likviidsuskriisi süvenemist.
5. **Ettepanek Euroopa Liidu sekkumiskokkuostu süsteemi ajakohastamiseks ja rakendamiseks.** Viimase kümne aasta jooksul on teravilja tootmiskulud järjepidevalt kasvanud, samal ajal on vilja hind püsinud madal. Selline lahknevus on toonud kaasa tootjate kasumlikkuse vähenemise ja suurendanud riske kogu väärtusahelas. Euroopa Liidu ühises põllumajanduspoliitikas on olemas teravilja sekkumiskokkuostu turumeede, mille eesmärk on hinnalanguste ja turuhäiringute leevendamine. Tegemist on kehtiva, kuid aastata jooksul passiivseks jäänud tööriistaga, mille taaselustamine ja ajakohastamine aitaks turgu stabiliseerida ning tagada tootjatele õiglasem hinnatase.

Teeme ettepaneku, et Eesti algataks Euroopa Liidu tasandil sekkumiskokkuostu meetme kaasajastamise arutelusid. Eesmärk on asendada fikseeritud ostuhind indekseeritud hinnapõrandaga, mis arvestab tootmissisendite – energia, väetised, tööjõud ja logistika – kulude muutumist ning muuta süsteemi toimimist selliselt, et see aktiveeruks automaatselt turuhäire korral. Selline ajakohastatud lähenemine soodustaks viljaturul usaldusväärse hinnapõhja, mis aitaks tootjatel katta kasvavaid tootmiskulusid ja tagada Euroopa toidutootmise stabiilsus. Eesti võiks olla üks reformi eestvedajaid, algatades arutelu sel teemal uue perioodi eelarveraamistiku arutelude raames.
6. **Ettepanek maksusoodustuste rakendamiseks.** Toetame toiduainete käibemaksu määra alandamist, mis on tõhus meede, et tugevdada Eesti toidutootjate konkurentsivõimet ning pakkuda tarbijatele soodsamat toidukorvi hinda. Eesti on üks neljast Euroopa Liidu liikmesriigist, kus ei rakendata toiduainetele käibemaksu soodusmäära. Enamikes Euroopa Liidu riikides kehtib toiduainetele 0–15% käibemaksumäär. Näiteks Soomes

kehtib kõigile toiduainetele madalam käibemaksumäär, mis võimaldab ka taimekasvatajatel oma teravilja madalama käibemaksuga müüa ja seeläbi tugevdada kohalike tootjate turupositsiooni.

Kõrge käibemaksumäär koos kasvavate tootmiskuludega – energia, tööjõud, sisendid – ja stabiilselt madalal tasemel püsinud viljahindadega, seab Eesti tootjad ebasoodsasse olukorda. Sellest tulenevalt peame oluliseks, et ministeerium seisaks selle eest, et jõuda valitsuse tasemel toidukaupadele käibemaksu määra alandamise otsuseni. Maksupoliitilisi muudatusi tuleb käsitleda osana laiemast põllumajandussektori konkurentsivõime tagamise strateegiast.

Palume ülal toodud ettepanekutega arvestada. Oleme valmis koostööks ning ettepanekuid täpsemalt põhjendama ja arutama.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Hannes Prits

Juhatuse liige

